Txillidaren artegintzaz

Hil honen 12an ideki zen Txillidaren erakusketa Bilboko Arte Eder Museoan. Artista honek Euskal Herrian bakarrean ekiten duen lehendabiziko erakusketa da hau. Bere obra orokorraren lan hautatuak dira. Lan asko oraindik artista berarenak, beste batzuk han-hemendiko kolezio partikularretatik bildu dituenak. Beste batzuk ordea Paris, Zürich eta Barcelona-ko Maeght Galerietatik eta horrez gainera Europa eta Ameriketako zenbait museoetatik ekarriak. Hauen artean badira Madrid, Barcelona, Alicante, Roma, Nueva York eta Houston hirietako museoetakoak. Honegatik, berriz nekez izango dugun aukera eskaintzen digu oraingo erakusketa honek.

Bertarako, katalogo txukun bat egin da, argazkiz eta Gabriel Zelaia poetaren aurkezpenez. Zelaiak bere testuan Txillidaren Materia eta Sustraiak aztertzen ditu, edo, hobeto esan, lehen lehenago ***Los espacios de Chillida*** *(1974) zeritzan liburuan agertu zuena biraztertzera dator oraingo honetan. Bereziki, gure herriaren usariozko materiak erabiltzeaz zer nolako intuizioa duen artistak, bere burua gure jatorrizko sustraiekin bat egitean. Eta, horrez gainera, obrari berari zer nolako uste estetikoan ematen dion, honako agerpen hau eginaz: "no son objetos puestos en un espacio neutro y euclidiano, sino formaciones que, como móviles sin movimiento propiamente dicho, irradian y, por decirlo así, crean un propio estado dinámico y envolvente en el que nos apresan".*

Baina, Zelaiak hain ederki esaten duen guziaz gainera, nik beste zerbait ere gehituko nioke. Hau da, obrak lantzeko erabiltzen dituen teknikarenak, materia bakoitzari, berari dagokion erara.

Papela hartzen duelarik, le=ro soilez marrazkiak egiteko erabiliko du, edo egituradun saioak, inoiz bere eskulturetarako baliagarri direnak. Era berean zurezko edo kobrezko plantxak grabatzeko.

Harriak ere bere tratamendua du, baiez ere karaitzetako ***karst*** *deritzan geologi fenomenuetan agertzen dena, Zelaiak dion bezala, bere zulo eta zirrikituzko laberintoak sortuz; baina, horrez gainera, planu geometrikoak ondo gogoan ditu, anguloak egituraz aberats eta harlandua txukun bukatuz. Hargin zaharren oroitzapenez nonbait.*

Beste materia atseninagoetan, zurean eta buztinean adibidez, tratamendu desberdina du. Hemen, zurajeginen eta oilleroen oroitza dakar. Zurean, ensanblaje edo loturak oso garrantzizkoak dira, erabiltzen dituen loturazko ziri, gako eta gainerakoez, baina bereziki egitura guziaren oreka, ekilibrioa, arkitektura formak hartuz, bertako tentzio eta tira-birak magiaz horniturik, zurajeileen teknikarik bikainenak erabiliz.

Buztina ordean, peila xinple kubiko batzukin baliaturik lantzen du, lerro batzuk barrurantz markatuz. Lerro hauen forma geometrikoak badute zer ikusirik bere bestelako eskulturekin. Baina, argi dago, hemen ere, Txillidak, bere teknika eta estetika propioak lortu dituela. Obra guzian bezala, bere pertsonalitatea nabari du buztina lantzean ere.

Itxura denez, harlantze edo buztinlantzearen ondoriozkoa da edo du hormigoizko enkofratzeena. Eta, egiten dituen eragatik, material nobleen antza ematen dio.

Baina Txillidaren lan nagusia, bere ekintza erraldoia, burdinaren forjan datza. Bere egitura kontseptuak eta erabiltzen dituen teknika bereziak dira kontutan hartzekoak. Maisu baten langintza da, naiz eskumailuz eginak edo naiz matxino bidezkoak. Beretan argi nabari baita langilearen ibilia, eginala formarekin izan duen borroka bizia, materiaren izateari dagokionez erantzunez. Agertaldi hau, badirudi, olagizon zaharren omenezkoa dela. Behinikpehin beren oroitza dakar ikusleari. Ber-berak aitortuarekin lotzen da: "Lana txukuna iduritzen zait etxeko egiten zaidanean".

Majiazko egikera horrekin, Eduardo Txillidak, forma berriak lortzen ditu hutsartean, gogoz, buruz eta eskuz. Honegatik, arte plastikoetara kezka zerbait duen guziak ez dezala utz ikusi gabe, merezi du ta. Oraingo erakusketa honek eskaintzen digun aukera nekez lortuko dugu berriz, gure herriko artista eta gizon den honen sorketaz.

Juan SAN MARTIN

El día 12 se inauguró en el Museo de Bellas Artes de Bilbao la primera exposición individual de Eduardo Chillida en el País Vasco, en la que se presenta una antología de obra del artista, con muestras que proceden de fondos del propio autor, de colecciones particulares, de las Galerías Maeght de París, Zürich y Barcelona y de diversos museos de Europa y América: Madrid, Barcelona, Alicante, Roma, Nueva York y Houston.

Para la misma, un catálogo bien ilustrado lleva la presentación del poeta Gabriel Celaya, bajo el título "La materia y la raíz de Chillida", donde replantea sus visiones sobre orígenes e identidad de la obra de Chillida que ya con anterioridad nos expuso en **"Los espacios de Chillida"** (1974). Discurre, principalmente, en torno a las materias utilizadas tradicionalmente en el país y el tratamiento intuitivo por la que se identifica el artista con las raíces del pasado.

Pero yo añadiría algo más en ese tratamiento, y es que Chillida ha sabido llevar técnicas de ejecución apropiada a cada materia. Además del dibujo en línea en el papel, los ensayos estructurales en planos que pueden servir de boceto inicial a sus esculturas; creando, a la vez, nuevos modelos para el grabado, bien en madera o plancha de cobre. La piedra, principalmente, es la motivación kárstica a la que se refiere Celaya, en sus conceptos laberínticos, con huecos que recuerdan el relieve de las zonas calcáreas; pero aún hay algo más en su ejecución con la rica variedad de los planos en leves o, agudos ángulos bien pulimentados, nostalgias de los maestros canteros.

En otros materiales más nobles y dúctiles, como la madera o el barro, el tratamiento varía. Aunque, como en la piedra al maestro cantero, aquí recuerde al ensamblador y al alfarero. En la madera prevalecen,

sobre todo, las téc
blaje, con sus junt
pasadores o en cola
manera especial
mágico de las tensio
nen la pieza. En el
ples bosques de
Materia alfarera
tado de bloque
con unas inserci
sugerentes, que, de
que contempla
mente con el alfar
cularidad de
formas estructur
Tal vez de esta
dra, madera y barr
encofrados de hor
rados adecuadam
caracteres de mater
Pero la gran ob
con una ejecución
titánica, creo que
hierro. En su concep
y en las técnicas
gistrales realizac
martillo a mano
pilón. En la labor
descubrir el avance
que va conformand
pondiendo la tenacid
teria en un alarde
nuestros antiguos
Con ese mágico
Eduardo Chillida
va creando nuevas
pacio.
Esta exposición
oportunidad única
petible, y por este
tada, para poder
toda su magnitud
bre, producto de este

Gasteiz, 800 urte

Zortzirehun urte dira Arabako hiriburua sortu zutenetik. Ospakizun polita gasteiztarrek urtean zehar izango dutena. Gasteiz, Arabako hiriburua. Azken urteontan izugarrizko indarrez hazi den hiria, guztion harridura azalerazi duena. Ez baita zaharra izan behar lau "katu".ko Gasteiz hura gogoratu ahal izateko. Zenbat urte da, bada, berrogeitamar mila biztanle izatera ozta-ozta iristen zela?

Zortzirehun urte betetzen duen hiri honek bizimodu berri bat eskaini dio jende askori. Heuren herriak utzi beharrean aurkitu den sendi askorentzat etorkizun hobeagoren kabi bihurtu da Gasteiz. Eta honek beso zabalik hartu ditu.

Ezin uka beren buruak gasteiztartzat duten guztion baitan Arabako hiri nagusia aurrera ateratzeko asmoa dagoenik. Bertan jaioak nahiz kanpotik iritsitakoak. Baina aurrera atera ahal izateko aurrera begira egon behar arren, iraganak ere markatzen du, biziki askotan, herri batek eraman behar duen bidea. Izandakoaren ikurrak eman ohi dio edozein herriri etorkizuneko arrazoia. Bere historia ezagutu behar du herriak, zer izan den, nolako den eta zertaraino irits daitekeen jakiteko. Are gehiago, "ezagutu behar du" esan beharrean, ezagutzeko eskubidea duela esango nuke, herritar izateaz batera sortzen baita eskubide hor.

Euzkadiko erakunde nagusiak berpizten ari diren unean lanik franko dute gure politikoek herriari arnas freskorik ematen. Bitarte guztietaz baliatuko dira horretarako. Eta, jakina, kultura ere erabili beharko dute, auspo baitlitzan, iratzar honetan zeharo beharrezkoa baitugu.

Gasteiz zortzirehun urteko historiaren jabe dugu. Historia luze eta aberatsa. Ez zaigu gaizki etorriko lerro hauen bitartez eta zenbait artikulutan zehar, hari buruzko aipamen batzu egitea. Eta bidezko den legez, hasieratik ablatuko gara.

Araba VIII eta IXgn. mendeetan konterri bat zen, Bela Jimenez konde zelarik. Gaztelako konterriaz bat egingo du Xgn. mendean, ehun urtetan zehar Fernan Gonzalez jaunaren sendiak agintzen duelarik. 1.029.an Nafarroako errege den Antso Nagusiak Gaztela eta Arabako konde bihurtuko da. Orduroko Gaztelan hiri batzu sortuak ziren, Araban, ordea, arrastrorik aurkitzen ez delarik.

1.076.an Afontso VIgnak ostera sartzen du euskal probintzi hau Gaztelako erresuman. Errege honek 1.095.ean Logroñoko hiriari Forua ematen dio, Foru hau, geroxeago, Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroan zabaltzen delarik. Foru honek herritarrak eta hauen ondasunak jauntxokeriaren morrontzapetik askatzen zituen, haiei salerosketarako asakatasun osoa ematen zitzaielarik. Bide batez, salbuespen militar eta ekonomiko batzu ere eskaintzen zien, eta guzti honek ordurarte ezezagun zen gizarte mota berri bati zabaltzen dizkio ateak.

Alfontso VIgnaren Arabako ordezkaria Lope Iñigez kondea dugu, bere egoitza Estibalitzen el zuelarik. 1.095.ean, berriz, Lope Gonzalezek hartuko du agintaritza.

Alfontso VInaren azkenengo urteak eta Doña Urraka eta honen senarra zen Alfontso I.ngoaren erregegoak une zailak ezagutu zituzten. 1127.an Tamarako Pakea sinatu zen Arabako lema berriro Nafarroako erregea zen Alfontso I. Borrokalariak eskuratzen delarik; Arabako kondea ***D. Ladron.*** *Hiru belaunalditan zehar iraungo du sendi honek agintaritzan Araban, Nafarroa nahiz Gaztelaren menpean: Ladron Iñigez, Bela Ladron eta Juan Belaz.*

Garai honetan ez dago Arabako egituran hiri garrantzitsurik aurkitzen. 1.143.ko idazki batek Arabako 435 toki-izen azaltzen digu, 16 zirkunskripziotan banatuta. Zatiketa honetan azaltzen diren izen gehienak ezagunak ditugu gaurregun. Dena dela, zerrendan ez da Erdi Haro beheko hirien izenik ageri, batez ere Arabari orduan zegozkion mugak ez baitziren gaurkoak. Idazkian dagerren lurraldea, gutxi gora behera, 1.285.an Arriagako Kofradia itxuratzen duena dela esan daiteke. Harek nukleo bat osatzen du Araba barruan eta urteetan zehar probintziari erantsiko diren beste lurraldeak (Aramaio, Aiala, Zigoitia, Baldegobia...) ingurukoak ditugu. Arriago eta inguruko udal aurrerapenak erabat desberdinak izango dira hurrengo mendeetan.

Alfontso I. Borrokalaria 1.134.an hiltzen da, ondorengorik gabe, eta Ribagorzatik Beloradoraino zabaltzen zen bere erresuman sekulako nahasmena sortzen da. Gaztela eta Nafarroako erregeen arteko borrokan Araba dago jokoan. Garcia Ramirez, Nafarroako erregea, 1.150.ean hiltzen da Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan agintzen zuelarik.

Datu hauetatik atera daitekeen bezala, Araba eta gainerako euskal herrialdeak Gaztela eta Nafarroako erregeen helburu baliotsua izan ziren beti. Dena dela, herriak, herri xeheak, ez zuen sekulan bere eritzia eman ahal izan. Jauntxoen interesak ziren nagusi, gaur honekin eta bihar harekin elkartzea erabakitzen zutelarik.

Etengabeko borrokadia amaitu nahian Nafarroako Antso Jakintsuak pakea egitea proposatzen dio Gaztelako erregeari, 1.176.an. Epailaritzat Inglaterrako Enrike II aukeratzen dute. Honen erabakiari jarraituz, Araba Nafarroako erresuman geratzen da. Gaztelako babesa nahiago ei duela eta Juan Belaz kondeak, erregearen Arabako ordezkaria, ordezkari berria izendatzeko askatasun guztia ematen dio Antso Jakintsuari.

Lerro hauetan zehar aipatuta izan den legez, Araban ez zen garai hartan hiri garrantzitsurik ageri. Menpekotasuna dugu orduko arabarren patua. Baina Antso Jakintsuak bere erresumaren izakera aldatu nahi du, legeantolamenduaren beharra igertzen duelarik. Eta. hasteko Laguardiako herriari Forua ematen dio, 1.169.an, Logroñokoan oinarritzen delarik.

Gaztela eta Nafarroaren arteko pakea lortu duenez gero, Antso Jakintsuak bultzada berrira ematen dio bere proposamenari. Ladrontarrek ordezkaritza uztean bidea erraztu diote Antso erregeari. Hurrengo urratsa Araba erdian hiri bat eraikitzea izango da. ***Gasteiz*** *izeneko herrixkan jasoko dute. Izena,* ***"nova Victoria".***

Josemari

VELEZ DE MENDIZABAL

Pocos alaveses desconocerán que, durante el presente año, Vitoria cumple su 800 aniversario. Se trata de una anécdota que, no cabe la menor duda, debe conmemorar la ciudad con el mejor espíritu.

Esta ciudad, que se ha convertido, de la noche a la mañana, en un variopinto mosaico de gentes llegadas de todos los rincones del Estado, nos muestra la situación real de un Pueblo que quiere... y, por ahora, no puede salir hacia adelante. Pero, al que hay que ofrecer por todos los medios oportunidad para que lo haga.

El futuro, es algo que estamos construyendo hoy, al tiempo que éste viene condicionado por el pasado. Pasado, historia, que debe de ponerse en conocimiento del Pueblo, porque es su derecho.

Vitoria, capital de una provincia que ha visto cómo su destino pasaba de mano en mano, confundida por los intereses de individuos que ante-

ponían los suyos
habitantes, som
Alava, desde su
medioevo de los
aparece como co
cen el poder
que, según las cr
mento, se aliab
Navarra o el de C
dinastía más nomb
drón, que duran
(1130-1177) fue te
luchas de aquello
la soberanía de Al

Si ya en la Ca
puede apreciar
miento en forma
villas con fuero
transcurrir dos sig
a tener noticias
Así, existe un
nense de 1143
lugares que con
1258 será la Cof
resto de la Alava
Aramaiona, Aiala
Treviño y el Eb
transcurso de lo
un desarrollo mu
del de la Cofradía

En 1176 y de
paz duradera con
lla, Sancho el Sabio
pone a aquel II
inglés Enrique la fi
éste delimite la fro
reynos. Como
Alava permanece
rras. Y es precis
Sabio quien, com
tancia, comienza
denamiento jurídico
vesas, en aras de
individual. Como
la concesión del F
en 1164, basado
En septiembre
Sabio decidirá
sobre una peq
Gasteiz. Ha